

ЎЗБЕКИСТОН RESPUBLIKASI
ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ

Рўйхатга олинди:

Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги

№ 82-1.03

2017 йил «18» 08

2017 йил «24» 08

ДИНШУНОСЛИК

ФАН ДАСТУРИ

(барча бакалаврият таълим йўналишлари учун)

ТОШКЕНТ – 2017

Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлигининг 2017 йил «24» 08 даги 603-сонли буйруғининг 1-илоvasи билан фан дастури рўйхати тасдиқланган.

Фаннинг ўқув дастури Олий ва ўрта махсус, касб-хунар таълими йўналишлари бўйича Ўқув-услубий бирлашмалар фаолиятини Мувофиқлаштирувчи Кенгашнинг 2017 йил «18» 08 даги 4-сонли баённомаси билан маъқулланган.

Фан дастури Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Тошкент ислом университетида ишлаб чиқилди.

Тузувчилар:

Д.Муратов	ТИУ, «Исломшунослик» кафедраси мудири, т.ф.н.
М.Алимова	ТИУ, «Диншунослик ва жаҳон динларини қиёсий ўрганиш ЮНЕСКО» кафедраси катта ўқитувчиси, т.ф.н.
Х.Юлдашхўжаев	ТИУ, «Диншунослик ва жаҳон динларини қиёсий ўрганиш ЮНЕСКО» кафедраси докторанти, т.ф.н.
Ж.Каримов	ТИУ, «Диншунослик ва жаҳон динларини қиёсий ўрганиш ЮНЕСКО» кафедраси катта ўқитувчиси

Такризчилар:

А.Ҳасанов	ТИУ, «Тарих» кафедраси профессори, т.ф.д.
М.Исҳоқов	ТошДШИ «Марказий Осиё халқлари тарихи» кафедраси профессори, т.ф.д.

Фаннинг ўқув дастури Тошкент ислом университети Ўқув-услубий кенгашида кўриб чиқилган ва тавсия қилинган (2017 йил «7» август даги «17»-сонли баённома).

I. O'quv fanining dolzarbligi va oliy kasbiy ta'limdagi o'rni

«Dinshunoslik» fani Gumanitar va ijtimoiy-iqtisodiy fanlar blokiga kiritilgan kurs hisoblanib, 1-kursda o'qitilishi maqsadga muvofiq. «Dinshunoslik» fani gumanitar fanlar turkumiga kiradi va barcha dinshunoslik bo'lmagan ta'lim yo'nalishlarida ham o'qitiladi. Mazkur fan boshqa ijtimoiy fanlarning nazariy va uslubiy asosini tashkil qilib, o'z rivojida aniq yo'nalishdagi ijtimoiy fanlar uchun zamin bo'lib xizmat qiladi.

II. O'quv fanining maqsadi va vazifasi

Fanni o'qitishdan maqsad – talabalarga milliy va diniy qadriyatlarning tarixan mushtarakligi, ularning umuminsoniy qadriyatlar ila uyg'unligini tushuntirish, ularda diniy bag'rikenglik madaniyatini, dinga nisbatan to'g'ri yondashuvini shakllantirish va jamiyat uchun yuksak ma'naviyatli kadrlarni tarbiyalashdan iborat.

Fanning vazifasi – talabalarga hozirgi davrdagi dinlarning ma'lum xalq hayotida tutgan o'rni haqida umumiy nazariy tushunchalar berish, ularning davlat va din munosabatlari, dinlararo bag'rikenglik g'oyasi va madaniyati to'g'risidagi tasavvurlarini boyitish; din va diniy qadriyatlarning talqin etilishi va bugungi kundagi ahamiyatini o'rgatish; globallashuv jaryonida diniy sohada kechayotgan tendenitsiyalarni yoritish, yoshlarda turli zararli diniy sekta va oqimlarning buzg'unchi g'oyalariga qarshi immunitetni shakllantirish.

Fan bo'yicha talabaniq bilim, ko'nikma va malakalariga quyidagi talablar qo'yiladi. **Talaba:**

- davlat va din munosabati, Markaziy Osiyoda tarqalgan dinlar tarixi, ta'limoti, muqaddas manbalari, yo'nalishlari, jahonda mavjud bo'lgan dinlarning mushtarak xususiyatlari, dinlardagi oqimlar va mazhablar, dunyoning konfessional xaritasi, din va qonun o'zaro munosabatlari haqida *tasavvurga ega bo'lishi*;

- missionerlik, prozeletizm va diniy ekstremizmning jamiyat hayotiga tahdid solishi hamda salbiy ta'siri va oqibatlari; dinlararo bag'rikenglik tamoyillariga amal qilish, dinning mohiyati ezgulikdan iborat ekanini anglash, dinning ijtimoiy taraqqiyot bilan bevosita bog'liqligini tushunib etish; din va diniy qadriyatlarning inson ma'naviy hayotida tutgan o'rnini his etishni *bilishi va ulardan foydalana olishi*;

- dunyoviy va diniy ilmlarning jamiyat taraqqiyotiga ta'sirini anglash, ularga nisbatan o'zining mustaqil fikrini bildirish; din niqobi ostidagi turli buzg'unchi g'oyalarga qarshi immunitetini shakllantirib borish, ularning yovuz niyatlariga o'zining erkin va xolis munosabatini bildirish *ko'nikmalariga ega bo'lishi kerak*.

III. Asosiy nazariy qism (ma'ruza mashg'ulotlari)

1-mavzu. Dinshunoslik faniga kirish

Dinshunoslik fanining maqsad va vazifalari. Fanning falsafa, tarix, psixologiya, sotsiologiya, antropologiya, arxeologiya kabi fanlar bilan bog'liqligi. Din va dinshunoslik atamalarining ta'rifi. Dinshunoslik fanining vujudga kelishi va tadrijiy taraqqiyoti. Dinlar tarixi Sharq ilmlarining uzviy bo'lagi sifatida. Dinlar tarixini o'rganishda Sharq allomalarining yondashuvlari. Abu Rayhon Beruniy, Ibn Hazm Andalusiy, Abdulkarim Shahrisoniy va Abu Mansur Bag'dodiyning asarlarida dinshunoslik asoslari. G'arb dinshunosligining o'ziga xos jihatlari. Dinlarni tasniflashda G'arb olimlarining qarashlari. Jahonning ilg'or ta'lim maskanlarida dinlar tarixini o'rganish va o'qitish tajribalari.

2-mavzu. O'zbekistonda davlatning din va diniy tashkilotlar bilan munosabati

E'tiqod tushunchasi. O'rta Osiyo hududida din va diniy munosabatlar shakllanishi. O'zbekistonda davlat va din munosabatlari. An'anaviy musulmon jamiyatida diniylik va dunyoviylik muammosi. Dunyoviylik va diniylik uyg'unligini ta'minlash. O'zbekistonning dunyoviy rivojlanish yo'li. Din sohasidagi davlat siyosati. Vijdon erkinligining huquqiy asoslari. O'zbekistonda faoliyat ko'rsatayotgan diniy konfessiya va tashkilotlar.

3-mavzu. Markaziy Osiyo dinlari

Markaziy Osiyo dinlari va e'tiqodlari manbalarining tarixiy jihatlari. Dinning ilk shakllari. Shomonlik. Shomonlik amaliyotida ruhlar bilan aloqaning o'rni. Shomonlik elementlarining bugungi kundagi ko'rinishlari. Mahalliy diniy kultlar va tasavvurlar. Tangrichilik. Turkiy xalqlar diniy tasavvurlari. Tangri. Umay. Erklig. Zardushtiylik shakllangan tarixiy sharoit. Zardusht – Mazda YAsna dini payg'ambari. Zardushtiylikning teologik tizimi. Moniylik. Moniy ta'limoti va uning tarqalishi. Yahudiylarning O'rta Osiyoga kirib kelishi. Buxoro yahudiylari jamoasi. Markaziy Osiyoda buddaviylik. Markaziy Osiyoga xristianlikning kirib kelishi. Milliy taraqqiyot va islom.

4-mavzu. Islom ta'limoti asoslari

Aqida. Kalom ilmi. Moturidiylik va ash'ariylik. Aqida ilmining maqsadi. Imon. Allohga, farishtalarga, kitoblarga, payg'ambarlariga, oxirat kuniga, yaxshilik va yomonlik Allohdan ekaniga imon keltirish. Shirk. Kufr. Qiyomat. Jannat va do'zax. Mo'jiza va karomat. Kalom ilmini o'rganuvchi manbalar. Qur'oni karim va umuminsoniy g'oyalar.

5-mavzu. Islomdagi mazhablar va yoʻnalishlar

Musulmonlar orasidagi ixtiloflar. Sunniylik. Xorijiylik. Shialik. Moʻtaziliylik. Qadariya, jabariya va mushabbihalar. Islomdagi oqim va yoʻnalishlarning hozirgi kundagi koʻrinishlari va ularning islom birligiga tahdidi.

Mazhablarning paydo boʻlishi: hanafiylik, molikiylik, shofeylik va hanbaliylik. Hanafiylik moʻtadil mazhab. Ijtihod, fatvo masalalari. Mazhabga ergashish. Mazhablar orasidagi farqlar. Mazhabsizlik.

6-mavzu. Missionerlik va prozelitizm: tarix va bugun, targʻibot usullari

Missionerlik va prozelitizmning mazmun-mohiyati. Zamonaviy missionerlik uyushmalari. Missionerlik faoliyatida ijtimoiy tabaqalar bilan ishlash strategiyasi. Missionerlik faoliyatlarini amalga oshirishning moliyaviy manbalari. Missionerlik: mintaqaviy xususiyatlar. Diniy sektalar va ular faoliyatining oqibatlari. Missionerlikning milliy hayotga tahdidi. Missionerlikka qarshi kurashning huquqiy-amaliy asoslari.

7-mavzu. Diniy ekstremizm va terrorizm: mafkura va amaliyot, qarshi kurash strategiyasi

Mutaassiblik, ekstremizm, aqidaparastlik, fundamentalizm, terrorizm, xalqaro terrorizm tushunchalarining mazmun-mohiyati. Diniy ekstremizm: tarix va voqelik. Terrorizmning davlatlar taraqqiyotiga tahdidi, millatlararo munosabatlar va diniy bagʻrikenglikka tahdidi. Dunyo boʻyicha amalga oshirilgan yirik terrorchilik amaliyotlari. Diniy ekstremizm va terrorizmning moliyaviy manbalari. Diniy ekstremizm va terrorizmga qarshi kurash. Oʻzbekiston Respublikasida diniy ekstremizm va terrorizm xavfini oldini olishning huquqiy asoslari. “Jaholatga qarshi maʼrifat” konsepsiyasi.

8-mavzu. Yangi diniy harakatlar va sektalar

«Yangi diniy harakatlar» tushunchasining mazmun-mohiyati. YADH ilgari surayotgan gʻoyalar. Universalizm va kosmopolitizm. YADH liderlari. Liderlar anʼanaviy diniy qadriyatlarga qarshi tashviqot ishlari. YADHlarning noqonuniy faoliyatlari. Protestantlarning «ikkilamchi» birlashmalari. Soxta xristian harakatlar. Krishnani anglash jamiyati. Aum-Sinrekyo. Nyu Eydj harakati. Islom dini doirasida yuzaga kelgan yangi diniy harakat va oqimlar. Oʻzbekiston Respublikada faoliyati aniqlangan norasmiy diniy jamoalar. «Maʼrifatchilar». «Shohidiylar». «Baxshillochilar».

9-mavzu. Kibermakonda din omili

Kibermakon tushunchasi. Kibermakon va jamiyat. Kibermakon va din. Ijtimoiy tarmoqlar tahdidlari. Ijtimoiy tarmoqlarning yoshlarga ta'siri. Kiberterrorchilik. Elektron dasturlar tahdidlari. Virtual o'yinlarning zararlari. Axborot asri tahlikalari. Internet tarmog'idagi axborot urushi. Global tarmoqdagi g'oyaviy xurujlar oldini olish. Barkamol avlodni mafkuraviy xurujlardan himoya qilishda milliy g'oyaning o'rni.

IV. Amaliy mashg'ulotlar bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar

Amaliy mashg'ulotlar uchun quyidagi mavzular tavsiya etiladi:

1. Dinshunoslik faniga kirish.
2. Davlat va din munosabatlari.
3. Vijdon erkinligining xalqaro me'yoriy-huquqiy asoslari.
4. Dinning ijtimoiy-ma'naviy hayotdagi o'rni.
5. Dunyoning konfessional manzarasi.
6. Dunyo xalqlari madaniyatida dinning roli.
7. Markaziy Osiyo xalqlari dinlari.
8. Dinlardagi muqaddas manbalar.
9. Islom ta'limoti asoslari.
10. Islomdagi mazhablar va yo'nalishlar.
11. Tasavvuf: tarix va voqelik.
12. Islom manbalarida diniy aqidaparastlikka munosabat.
13. O'zbekistondagi diniy tashkilotlar va konfessiyalararo muloqot.
14. Missionerlik va prozelitizm: tarix va bugun, targ'ibot usullari.
15. Diniy ekstremizm va terrorizm: mafkura va amaliyot, qarshi kurash strategiyasi.
16. Yangi diniy harakatlar va sektalar.
17. Kibermakonda din omili.
18. O'zbekistonda mustaqillik yillarida din sohasida amalga oshirilgan islohotlar.

Amaliy mashg'ulotlar multimedia qurilmalari bilan jihozlangan auditoriyada bir akademik guruhga bir o'qituvchi tomonidan o'tkazilishi lozim. Mashg'ulotlar faol va interaktiv usullar yordamida o'tilishi, mos ravishda munosib pedagogik va axborot texnologiyalar qo'llanilishi maqsadga muvofiq.

V. Mustaqil ta'lim va mustaqil ishlar

Mustaqil ta'lim uchun tavsiya etiladigan mavzular:

1. Mahmud Koshg'ariyning «Odob as-solihin» asarining tarbiyaviy ahamiyati
2. Dunyoviylik – dahriylik emas.
3. Kamil inson tarbiyasida Koshifiy ilmiy merosining ahamiyati
4. Globallashuv va sekulyarizatsiya jarayonlari
5. Pravoslav cherkovlari diniy atributlar

6. Beruniy asarlarida diniy marosimlarning yoritilishi
 7. Diniy ramzlarning zamonaviy talqinlari
 8. Jahon dinlari ibodatxonalarini arxitekturasi
 9. Yurtimiz allomalarining islom ilmlariga qoʻshgan xissalari
 10. Oʻrta Osiyoga pravoslavlarning kirib kelishi
 11. Oʻzbekistonda shomonlikning zamonaviy koʻrinishlari
 12. Buxoro yahudiylarining diniy marosimlari va bayramlari
 13. Oʻzbekistonda konfessiyalararo diniy bagʻrikenglikning tarixiy tajribasi
 14. Universalizm va kosmopolitizm gʻoyalari yoshlar maʼnaviyatiga taʼsiri
 15. Yangi diniy harakatlarning zamonaviy faoliyat uslublari
 16. Oʻzbekistonda mustaqillik yillarida buyuk allomalarning ilmiy-maʼnaviy merosiga eʼtibor
 17. Oʻzbekistondagi muqaddas ziyoratgohlar: Hakim at-Termiziy majmuasi
 18. Oʻzbekistondagi muqaddas ziyoratgohlar: Qaffol ash-Shoshiy maqbarasi
 19. Oʻzbekistonda mustaqillik yillarda diniy taʼlim tizimida amalga oshirilgan islohotlar.
 20. Oʻzbekiston Respublikasining Birinchi Prezidenti Islom Karimovning diniy bagʻrikenglik sohasida olib borgan oqilona siyosati.
- Mustaqil oʻzlashtiriladigan mavzular boʻyicha talabalar tomonidan referatlar tayyorlash va uni taqdimot qilish tavsiya etiladi.

VI. Asosiy va qoʻshimcha oʻquv adabiyotlar hamda axborot manbalari

Asosiy adabiyotlar

1. Len Woods. Handbook of World Religions. Barbour Publishing, Ohio. 2008. – 266 p.
2. Dinshunoslik asoslari. Oʻquv qoʻllanma / Ochildiev A. va boshqalar. – Toshkent: “Toshkent islom universiteti” nashriyot-matbaa birlashmasi, 2013. – 320 b.
3. Dunyo dinlari tarixi / tuzuvchilar: S.Agzamxodjaev, D.Rahimjonov, N.Muhamedov va b. – T.: ToshDSHI, 2011. – 262 b.
4. Основы религиоведения: Учеб./ G.T.Tulemetova, E.F. Ibragimov / Otv. red. A.A.Xasanov. – 2-e izd., pererab. i. dop. –Izd. «Toshkent islom universiteti» nashriyot-matbaa birlashmasi. 2015. – 265 s.

Qoʻshimcha adabiyotlar

1. Oʻzbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi. –Toshkent: Oʻzbekiston, 2011. – 40 b.
2. Mirziyoev Sh.M. Tanqidiy tahlil, qatʼiy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi boʻlishi kerak. Oʻzbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2016 yil yakunlari va 2017 yil istiqbollari bagʻishlangan majlisidagi Oʻzbekiston Respublikasi Prezidentining

nutqi. // Xalq soʻzi gazetasi. 2017 yil 16 yanvar, №11.

3. 2017 – 2021 yillarda Oʻzbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yoʻnalishi boʻyicha harakatlar strategiyasi. Oʻzbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 7-fevraldagi PF-4947-sonli Farmoniga 1-ilova // <http://www.lex.uz>

4. Karimov I.A. Demokratik islohotlarni yanada chuqurlashtirish va fuqarolik jamiyatini shakllantirish – mamlakatimiz taraqqiyotining asosiy mezonidir. – 19-jild. – Toshkent: «Oʻzbekiston», 2011.

5. Karimov I.A. Bizning yoʻlimiz – demokratik islohotlarni chuqurlashtirish va modernizatsiya jarayonini izchil davom ettirish yoʻlidir. – 20-jild. – Toshkent: «Oʻzbekiston», 2012.

6. Karimov I.A. Yuksak maʼnaviyat – yengilmas kuch. – Toshkent: Maʼnaviyat, 2008. – 176 b.

7. Qurʼoni karim maʼnolari tarjimai. Tarjima va izohlar muallifi Mansurov A. – T.: Sharq, 2012.

8. Shermuhamedov K., Karimov J., Najmiddinov J. Diniy ekstremizm va terrorizmga qarshi kurashning maʼnaviy-maʼrifiy asoslari. –Toshkent: “Movarounnahr”, 2016. – 224 b.

9. Ochildiev A., Najmiddinov J. Missionerlik: mohiyat, maqsadlar, oqibatlar va oldini olish yoʻllari (yuz savolga – yuz javob). –Toshkent: “Toshkent islom universiteti” nashriyot-matbaa birlashmasi, 2017. – 200 b.

10. Hillary Rodrigues, John S. Harding. Introduction to the study of Religion. Routledge, USA, 2009. – 177 p.

11. Joʻraev T., Paxrutdinov Sh. Dunyoviy davlatchilik va siyosiydashgan diniylik: azaliy muxolifat. – T.: «Akademiya», 2008. – 84 b.

12. Nizomiddinov N. Sharqiy Osiyo diniy - falsafiy taʼlimotlari va Islom / Nizomiddinov N.Gʻ., Hasanov A. – T.: OʻzR FA davlat Adabiyot muzeyi, 2006. – 152 b.

13. Tulepov A. Islom va aqidaparast oqimlar. – T.: Sharq, 2014. – 536 b.

14. Tulepov A. Internetdagi tahdidlardan himoya: Yordamchi oʻquv qoʻllanma. Masʼul muharrir A.Hasanov. –Toshkent: “Movarounnahr”, 2016. – 672 b.

15. Hasanboev Oʻ. Oʻzbekistonda davlat va din munosabatlari: diniy tashkilotlar, oqimlar, mafkuraviy kurashning dolzarb yoʻnalishlari. – T.: TIU nashriyot-matbaa birlashmasi, 2014. – 552 b.

Internet saytlari

1. <http://www.religion.uz>
2. <http://www.muslim.uz>
3. <http://www.islamcenter.uz>
4. <http://www.ziyo.uz>
5. <http://www.hidoyat.uz>
6. <http://www.ziyouz.uz>